

Rusya'nın Zeytin Dalı Harekâtına Yönelik Tutumu

Mehmet ŞAHİN

Dış Politika Araştırmaları Merkezi

Afrin'deki PKK/PYD/YPG terör örgütü tarafından oluşturulan sözde "devlet/kanton" yapılanmasını ortadan kaldırmak suretiyle sınırlarımızda ve bölgede güvenlik ve istikrarı sağlamak maksadıyla¹ 20 Ocak tarihinde TSK tarafından başlatılan Zeytin Dalı Harekâtı şüphesiz Türkiye'nin güvenliği açısından son yıllarda atılmış en önemli adımlardan biridir. Askerî operasyonun gerekliliği, yöntemi ve amacı konusunda kamuoyunda neredeyse ortak görüş hâkimdir. TBMM'de grubu bulunan partilerden üçü (ki aldıkları oy itibarıyla ülkenin %87'sini temsil etmektedirler) operasyona destek veren açıklamalarda bulunmuştur. Türk kamuoyunda, konu ile ilgili neredeyse yekpare görüntü hâkimdir.

Türkiye'de böylesine geniş tabanlı bir görüş birliği bulunmasına rağmen, dünyadan farklı sesler gelmektedir. Türkiye'nin NATO müttefiklerinden olan Almanya, Türkiye'nin güvenliğini koruma hakkı olduğunu vurgularken², İngiltere de aynı konuya dikkat çekerek Türkiye'nin yanında yer almıştır.³ Nitekim NATO Genel Sekreter Yardımcısı Rose Gottemoeller de terörle mücadelede Türkiye'nin yanında olduklarını hatırlatmıştır.⁴ Ne var ki NATO'nun en önemli ülkesi konumunda olan ABD, terörle mücadele konusunda Türkiye ile yer almaktan imtina etmektedir.

ABD'ye göre Türkiye, esas tehdit olan DAEŞ'e karşı mücadele etmeyi bir kenara bırakıp gücünü ABD'nin "DAEŞ ile mücadelede etkin bir unsur" olarak gördüğü PKK'ya harcamaktadır. ABD bakışına göre, Türkiye yanı başındaki bölücü örgütün

¹ "Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı Basın Açıklaması, 20 Ocak 2018, http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BA_47

² "Germany: Turkey has legitimate security interests in Syria", *Daily Sabah*, 19 Ocak 2018, <https://www.dailysabah.com/politics/2018/01/20/germany-turkey-has-legitimate-security-interests-in-syria>

³ "UK: Turkey has legitimate interest in border security", *AA*, 22 Ocak 2018, <http://aa.com.tr/en/europe/uk-turkey-has-legitimate-interest-in-border-security/1038748>

⁴ "Defending the Treasure of Peace and Security", (Keynote address by NATO Deputy Secretary General Rose Gottemoeller at the National Defence University in Istanbul, Turkey), *NATO*, 23 Ocak 2018, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_150987.htm

bir terör koridoru oluşturmasına ve devletleşme sürecine girmesine itiraz etmek yerine, DAEŞ ile daha fazla mücadele etmelidir. Böyle bir tavır takınan ABD Türkiye’den DAEŞ’e odaklanmasını istediğini belirtirken aslında silâhlandığı PKK/PYD/YPG oluşumunun kazanımlarını sürdürebilmeyi amaçlamaktadır. Yani ABD Türkiye’yi bu konuda yalnız bırakmanın ötesinde, Türkiye’ye saldıran ve hem Suriye’nin hem de Türkiye’nin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK/PYD/YPG örgütünden yana bir tavır sergilemektedir. Dahası, ABD Menbiç’teki askerî varlığını oradan çekmeyi düşünmediğini ilân ederek⁵ Afrin sonrasında başlaması kesin gözüyle bakılan Menbiç harekâtında Türkiye ile karşı karşıya kalma ihtimalini ortaya çıkarmıştır.

NATO bünyesinde ittifak hâlinde olan ABD ve Türkiye arasında tansiyon artarken, Türkiye’nin geleneksel olarak müttefiki konumunda hiç bulunmamış olan Rusya, Türkiye’ye fiilî bir engel çıkarmamakta, aksine Afrin’deki askerlerini çekerek Türkiye’nin Zeytin Dalı operasyonunu kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bu şaşırtıcı durum, “Türkiye neden terörle mücadelede kendi müttefikinden gereken desteği bulamazken Suriye rejiminin müttefiki Rusya’dan destek görmektedir?” sorusunu gündeme getirmektedir. Bu soruyu cevaplamadan önce, Rusya’nın gerek Afrin operasyonu gerekse de Suriyeli Kürtlerin konumu ile ilgili son zamanlardaki görüşlerini bir arda incelemek gerekmektedir.

Rusya’nın Afrin Operasyonu ve Suriye Kürtleri Hakkındaki Tutumu

Konu ile ilgili en önemli açıklama, Afrin operasyonunun ilk saatlerinde Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından yapılmıştır. Lavrov, “ABD’nin tek taraflı eylemlerinin Türkiye’yi çıldırttığını”⁶ söyleyerek aslında herkesin anlayacağı dilden durumu ifade etmiş, bir yandan ABD’yi suçlarken diğer yandan Türkiye’nin attığı adımı meşrulaştırmıştır. Üstelik Lavrov bu kanaâtini -yine kendi açıklamasına göre- Rus ordusunun unsurlarının hâlâ Afrin’de yer aldığı bir zamanda dile getirmiştir.⁷ Dolayısıyla Rusya, kendi hâkimiyet alanına Türk Silahlı Kuvvetleri’nin operasyon gerçekleştirmesinden ABD gibi rahatsızlık duymadığını hatta ABD-Türkiye çekişmesinde Türkiye’den yana tavır aldığını açıkça ortaya koymuştur.

Türkiye’nin geleneksel müttefiki ABD ile geleneksel hasmı Rusya’nın bu çelişkili gibi görünen tavrını anlamlandırabilmek için, Rusya’nın Suriye’nin kuzeyinde cereyan eden hadiselere bakış açısının ne olduğu tespit etmek gerekecektir. Rusya’ya göre

⁵ “ABD’li komutan: Menbiç’ten çekilmeyeceğiz”, Hürriyet, 29 Ocak 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdli-komutan-munbicten-cekilmeyecegiz-40724747>

⁶ “Russia’s Lavrov says ‘unilateral actions’ by U.S. in Syria made Turkey furious: report”, Reuters, 21 Ocak 2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-turkey/russias-lavrov-says-unilateral-actions-by-u-s-in-syria-made-turkey-furious-report-idUSKBN1FA12A>

⁷ “Lavrov: Rus askerlerin Afrin’den çekildiklerine yönelik haberler yalanlandı”, Sputnik, 19 Ocak 2018, <https://tr.sputniknews.com/rusya/201801191031888138-lavrov-afrin-rus-askerler/>

“ABD, Suriye’de alternatif bir güç oluşturmaya çalışmaktadır.”⁸ Yine Rusya’ya göre ABD’nin söz konusu tutumu Afrin’deki sorunu çözmekte, aksine daha da derinleştirmektedir.⁹ Bölge çok büyük oranda DAES’tan temizlendiği hâlde ABD tarafından DAES’e karşı kullanılacağı gerekçesiyle bölgedeki terör oluşumunun silâhlendirilmesi, gerek Türkiye gerekse de Rusya açısından iyi niyet göstergesi olarak görülmemektedir.¹⁰ Nitekim Lavrov, bütün bunların Suriye’nin toprak bütünlüğü açısından endişe verici olduğunu vurgulayarak hoşnutsuzluğunu açıkça dile getirmiştir.¹¹

ABD’nin PKK/PYD/YPG örgütüne destek olarak Suriye’nin toprak bütünlüğünün hilâfına Kürt ayrılıkçılığını destekliyor olması, Rusya açısından da rahatsız edici bir durumdur. Zira Suriye, Rusya’nın hâlihazırdaki en önemli müttefiki olmanın yanı sıra hava ve deniz üslerine ev sahipliği yapan ileri karakoludur. Bu bakımdan Suriye’nin toprak bütünlüğü ve Baas rejiminin devamı Rusya için ABD nüfuzunun sınırlandırılması ve dengelenmesi açısından elzemdir. Rusya açısından bakıldığında, Suriye’nin kuzeyinde oluşabilecek bir Kürt özerk yapısı, hem Rusya’nın sadık müttefiki Esad’lı Baas rejimini zayıflatacak hem de oluşacak yeni bölgenin ABD nüfuzunda kalması ve dolayısıyla ABD’nin bölgedeki etkinliğini Rusya aleyhine güçlendirmesi ihtimâlini ortaya çıkaracaktır.

Sergey Lavrov, ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson ile yaptığı telefon görüşmesinde “Suriye’nin geleceğini belirleme hakkının sadece Suriye’ye ait olduğunu”¹² vurgulamak suretiyle ABD’nin Suriye’de etkisini artırmaya yönelik girişimlerinden duyduğu rahatsızlığı açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda, 30 Ocak’ta Soçi’de düzenlenecek zirveye PKK/PYD/YPG üyeleri davet edilmeyerek bir bakıma toprak bütünlüğü konusunda Rusya’nın görüşü ortaya konulmuştur. Ayrıca, Rusya’nın Soçi zirvesine Türkiye’nin muhalefetini de dikkate alarak (Moskova’da temsilciliği bulunan ve Rusya tarafından henüz terör örgütü ilân edilmemiş olan) PKK/PYD/YPG temsilcilerine davette bulunmamış olması, ABD karşısında Türkiye’nin desteklendiğinin bir göstergesi olmuştur.

Bütün bu açıklamalar bir araya getirildiğinde, Rusya’nın Afrin operasyonunda Türkiye’nin karşısına çıkmamayı tercih etmesi, iki önemli pragmatik politikaya

⁸ “Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov: ABD, Suriye’de alternatif bir güç oluşturmaya çalışıyor”, *Habertürk*, 19 Ocak 2018, <http://www.haberturk.com/rusya-disisleri-bakani-lavrov-abd-suriye-de-alternatif-bir-guc-olusturmaya-calisiyor-1804038>

⁹ “Lavrov doubts US plans to train Kurds in Syria will help resolve Afrin crisis”, *TASS*, 15 Ocak 2018, <http://tass.com/politics/985100>

¹⁰ “Putin shares Turkey’s concern about Syrian Kurds, Erdogan says”, *TASS*, 24 Kasım 2017, <http://tass.com/world/977232>

¹¹ “Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov: ABD, Suriye’de alternatif bir güç oluşturmaya çalışıyor”, *Habertürk*, 19 Ocak 2018, <http://www.haberturk.com/rusya-disisleri-bakani-lavrov-abd-suriye-de-alternatif-bir-guc-olusturmaya-calisiyor-1804038>

¹² “Son dakika: Tillerson ve Lavrov Afrin’i görüştü”, *CNN Türk*, 24 Ocak 2018, <https://www.cnnturk.com/dunya/son-dakika-tillerson-ve-lavrov-afrini-gorustu>

işaret etmektedir. Birincisi; Rusya, esasında Ortadoğu'daki en büyük müttefiki olan Baas rejimli Suriye'nin devamını ve toprak bütünlüğünün korunmasını istemektedir. Her ne kadar PKK/YPG/PYD, Suriye rejimi ve Rusya ile ilişkisini iyi tutsa da Rusya açısından öngörülmez bir ortak konumundadır. PKK/YPG/PYD, mevcut Suriye rejimi ile ilişkilerini iyi tuttuğu ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü tehdit etmediği sürece Rusya açısından bölgede kabul edilen unsur olacaktır. Rusya, bölgedeki en güvenilir müttefikini (Esad) öngörülmesi zor bir unsur uğruna (PKK/YPG/PYD) feda etmek istememektedir. PKK/YPG/PYD, ancak ve ancak Suriye rejiminin gücü ve devamlılığını sağlayabilirse Rusya'nın güvenini kazanacaktır.

İkincisi olarak ise, Rusya, NATO üyeleri Türkiye ve ABD arasındaki çekişmeden faydalanarak ABD'nin gerek bölgede kurmaya çalıştığı hegemonyayı gerekse de tek kutuplu dünya düzenini sekteye uğratmak istemektedir. Rusya, iki NATO müttefiki arasındaki çatlaklardan istifade ederek gelinen süreçte Türkiye'yi yanına çekerken ABD'yi Suriye'nin geleceği konusunda masanın dışına itmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin Zeytin Dalı operasyonunun başarılı olması durumunda ise Rusya ABD'yi büyük ölçüde sahanın dışına itmeyi başaracaktır. Böylece, Suriye'nin yeniden inşasında karşısında ABD değil, Türkiye yer alacak ve pazarlık gücünü buna göre kullanabilecektir. Daha da önemlisi, bu sayede Rusya, Soğuk Savaş sonrası dönemde sık sık dile getirdiği "ABD'nin bencilliğinin ve tek taraflılığının dünyadaki en büyük istikrarsızlık sebebi olduğu" yönündeki iddiasını kuvvetlendirmek isteyecektir. ABD'nin hedeflerine ulaşamaması ve Suriye'den uzaklaştırılması hâlinde Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'dan sonra bu kez de Ortadoğu'da ABD'nin küresel gücünü zedelemiş olacaktır.

Sonuç

Türkiye'nin gerçekleştirdiği Afrin operasyonu, sadece Türkiye'nin güvenliğini değil, Suriye'nin toprak bütünlüğünü de garanti altına almak açısından çok kritik bir önem taşımaktadır. Bu konuda Türkiye ve Rusya'nın hemfikir olduğu ve bu iki ülkenin Astana Zirveleri sürecinde oluşturdukları işbirliğini bir nebze daha güçlendirdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında Rusya, ABD'nin askerî ve siyasî gücünü zayıflatmak, meşruiyet zeminini ortadan kaldırmak ve NATO'da çatlak oluşturmak maksadıyla operasyona zımnî destek vermektedir. Bu sayede, Suriye'nin geleceği konusunda ABD veya NATO değil, doğrudan Türkiye muhatap yapılmak suretiyle Rusya bölgesel güç dengesini kendi lehine çevirmeyi amaçlamaktadır.

Bu noktadan sonra Suriye'deki Kürtlerin geleceğini Baas rejimi ile olan ilişkileri belirleyecektir. Rusya'nın etkisinin azalması ise ancak ve ancak ABD'nin öngörüsüz politikalarını terk edip bölgeyi iyi tanıyan ve NATO müttefiki olan Türkiye'nin isteklerini göz önünde bulundurmasıyla gerçekleşebilecektir. Aksi hâlde ABD PKK/YPG/PYD ile kurduğu ittifak yüzünden hem Türkiye gibi bir müttefikiyle onarılması güç sorunlar yaşayacak hem de Suriye'de Esad rejimiyle Rusya ve İran'ın oluşturduğu işbirliği karşısında Suriye'deki hedeflerine ulaşamayacaktır.